Protestantse Kerk

IN VERTROUWEN VERDER

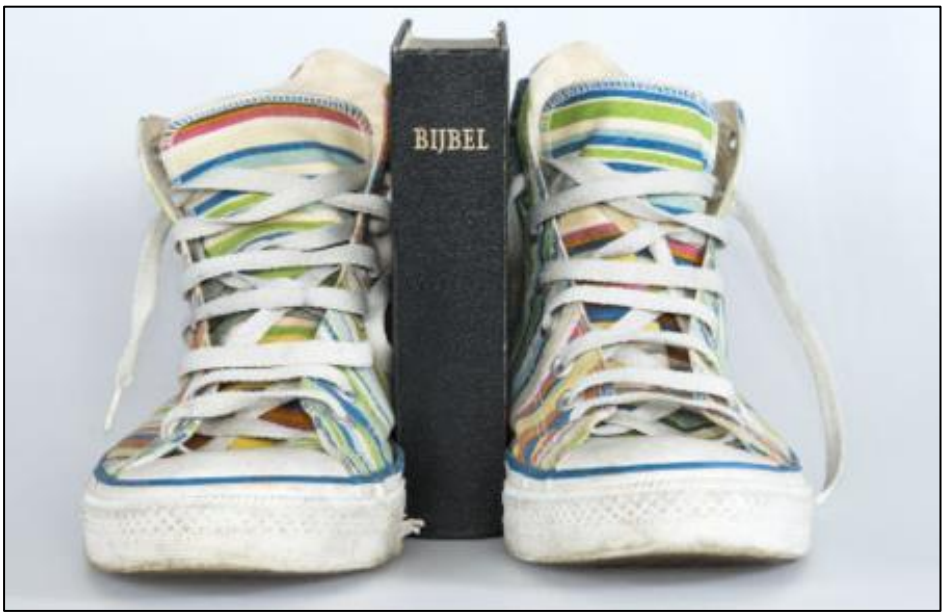

Het verlangen van de Protestantse Gemeente Koudum

Werkgroep Fjoer
Koudum, juni 2018

Inhoudsopgave

Inleiding 2
1 Huidige situatie en prognose 3
1.1 Demografische gegevens 3
1.2 Prognose Protestantse Gemeente Koudum 4
1.3 De Gemeentemonitor 6
2 Het gesprek met de gemeente 7
2.1 Waarderende Gemeenteopbouw 7
2.2 Opzet van de gesprekken met de gemeente 7
2.3 De wijkgesprekken 7
2.4 De leeftijdsgroepen 8
2.5 De overige gesprekken 9
3 De buurgemeentes 10
4 Conclusies en aanbevelingen 11
4.1 Bezieling vanuit het geloof 11
4.2 Aandacht voor relaties 11
4.3 Vertrouwen 11
4.4 Overige conclusies 12
4.5 En de jeugd dan? 12
4.6 Ter afsluiting 13
Bijlage 1: Onderzoeksopdracht 14
Bijlage 2: Ontwikkeling ledenaantal en bijdragen 16
Bijlage 3: Gemeentelijke gegevens opleidingsniveau en sectoren 17
Bijlage 4: De opkomst van de Fjoergesprekken 18
Bijlage 5: Rubricering van de uitkomsten van de gesprekken 19
Bijlage 6: Boeken over gemeenteopbouw op basis van vertrouwen 23

Inleiding

In vertrouwen verder

Voor u ligt het eindrapport van de Werkgroep Fjoer van de Protestantse Gemeente te Koudum. De werkgroep is ingesteld door de kerkenraad en heeft als opdracht meegekregen onderzoek te doen op basis waarvan een visie ontwikkeld kan worden voor de komende vijf tot acht jaar voor de gemeente[1].

In de opdracht staat onder andere dat er een inventarisatie onder gemeenteleden zou moeten plaatsvinden ten aanzien van hun wensen en verwachtingen over de toekomstige rol van de kerkelijke gemeente in hun leven. De werkgroep heeft daarom geprobeerd om zoveel mogelijk gemeenteleden te bereiken.
Veel gemeenteleden hebben aan de oproep gehoor gegeven om deel te nemen aan de Fjoer-avonden. Het vuur van Fjoer brandde letterlijk en figuurlijk tijdens de avonden. Naast deze gesprekken is ook met een aantal mensen individueel gesproken. Wat al deze gesprekken hebben opgeleverd leest u verderop in dit rapport. Wij willen alle gemeenteleden danken voor hun inbreng en openheid tijdens de gesprekken die zijn gehouden. Uw inbreng gaf de werkgroep vertrouwen om verder te gaan.

Vanaf oktober 2017 tot en met juni 2018 heeft de werkgroep aan haar opdracht gewerkt. De werkgroep heeft dat met veel enthousiasme, voortvarendheid en met hart en ziel gedaan. De sfeer was opbouwend en open. Twee woorden die vaak terugkwamen tijdens de bijeenkomsten van de werkgroep waren de woorden vertrouwen en verlangen. Wat verlangt de gemeente? Bij dat verlangen speelt vertrouwen een belangrijke rol. Vertrouwen krijgen, vertrouwen geven en vertrouwen hebben. De werkgroep hoopt dat de gemeente in vertrouwen verder gaat en dat haar rapport daartoe een bijdrage kan leveren.

De werkgroep bestond uit de volgende personen:
Dick Bellinga, Kitty Bruno, Hittje Faber, Henk de Koe, Tryntsje Postma, Anneke Siemensma, Corrie Stoker, Gelke Talsma en Tineke Klei, extern voorzitter/procesbegeleider.

Tineke Klei
Juni 2018

[1] In bijlage 1 is de volledige onderzoeksopdracht opgenomen

1 Huidige situatie en prognose

Voordat de werkgroep begonnen is met het onderzoek naar de wensen en verwachtingen van de gemeenteleden, zijn de huidige demografische situatie van Protestantse Gemeente Koudum en die van de burgerlijke gemeente van Koudum in kaart gebracht en met elkaar vergeleken. Op basis van deze gegevens, die van de afgelopen jaren en de landelijke gegevens van de PKN is een prognose gemaakt voor de komende jaren.

1.1 Demografische gegevens

	Koudum		*Protestantse Gemeente*	
Aantal inwoners:	2600		968	
Aantal huishoudens:	1155		552	
Vrouwen:	1315		504	
Mannen:	1285		464	
Percentage mannen:	49,5		47,9	
Percentage vrouwen:	50,5		52,1	
Mensen/leden per huishouden:	2,25		1,75	
Leeftijdsopbouw				
0-14	364	(14%)	77	(8%)
15-24	286	(11%)	102	(11%)
25-44	442	(17%)	128	(13%)
45-64	754	(29%)	292	(30%)
65+	780	(30%)	369	(38%)

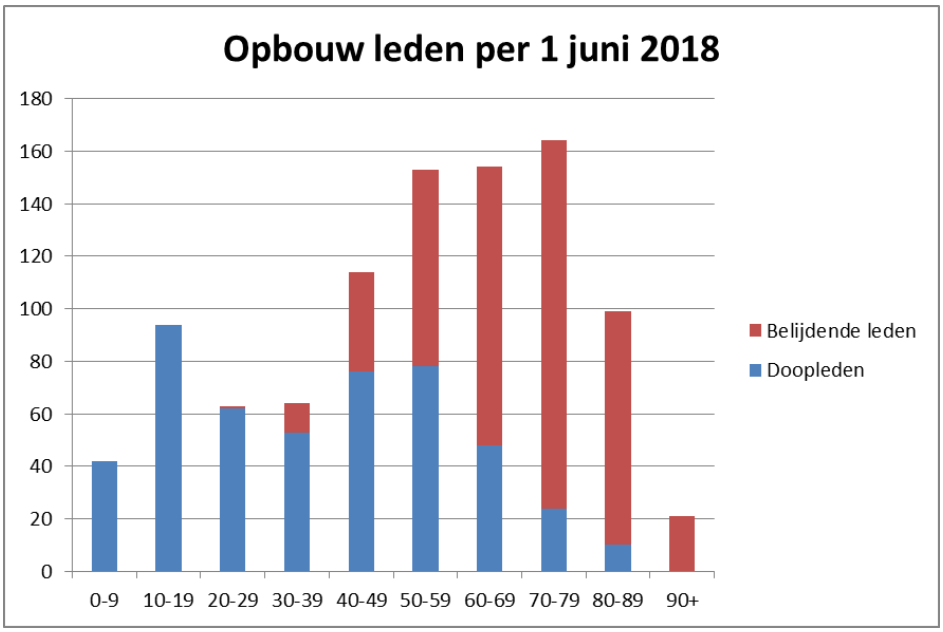

Figuur 1. Opbouw leden Protestantse Gemeente per 1 juni 2018

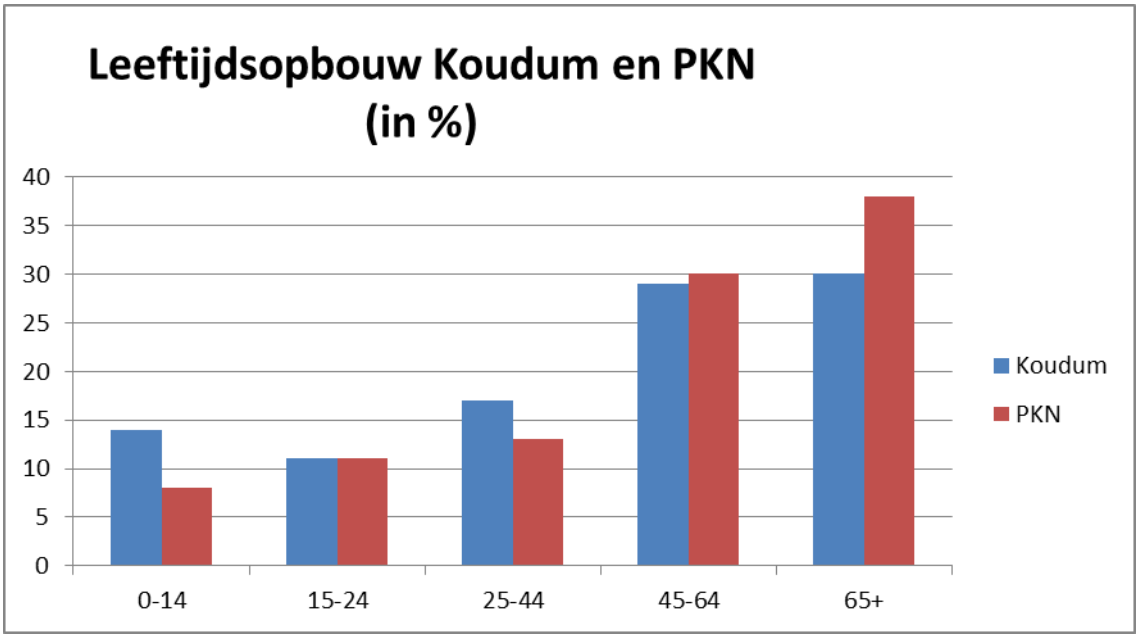

Figuur 2. Vergelijking van de leeftijdsopbouw

Uit de demografische gegevens blijkt dat er in Koudum sprake is van vergrijzing. 59% van de inwoners is 45 jaar of ouder; 30% is 65 jaar of ouder. Binnen de Protestantse Gemeente Koudum is de vergrijzing nog groter, 68% is 45 jaar of ouder en 38% is 65 jaar of ouder.
Verder valt op dat het aantal kinderen (doopleden) van 0-14 jaar sterk achterblijft bij de vergelijkende demografische opbouw in het hele dorp.
Het aantal leden per huishouden is binnen de Protestantse Gemeente lager dan het gemiddelde aantal mensen per huishouding in Koudum. Dat is enerzijds te verklaren door de vergrijzing en anderzijds doordat niet altijd alle leden van de huishouding lid zijn van de gemeente.

1.2 Prognose Protestantse Gemeente Koudum

Al jaren loopt het ledental van de Protestantse Kerk in Nederland terug. Daarmee volgt de Protestantse Kerk de landelijke trend van secularisatie en vergrijzing. In 2017 nam het totaal aantal leden van de Protestantse Kerk af met 3% ten opzichte van eind 2016. Daarvan was de daling onder de doop- en belijdende leden ruim 2,5%.[2].
Vanwege de vergrijzing binnen de Protestantse Gemeente Koudum zal het jaarlijkse percentage waarmee het ledenaantal afneemt, steeds iets hoger worden. Anders gezegd: de gemeente krimpt – in procenten – ieder jaar iets méér dan het voorgaande jaar. In de prognose van het ledental is dan ook rekening gehouden met een afname van 3% per jaar[3].

[2] Bron: Statistische Jaarbrief Protestantse Kerk 2017
[3] Zie bijlage 2 voor de exacte cijfers bij de grafieken

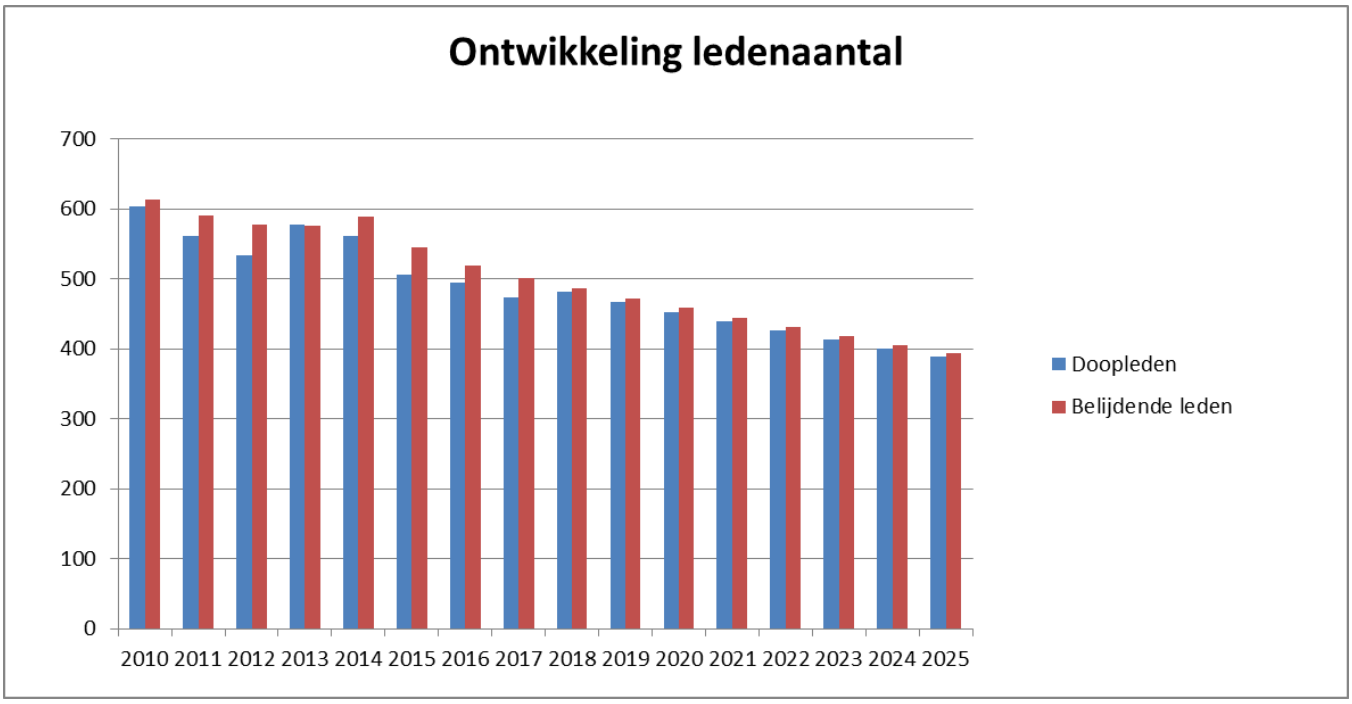

Figuur 3. Prognose van de ontwikkeling van het ledenaantal[4]

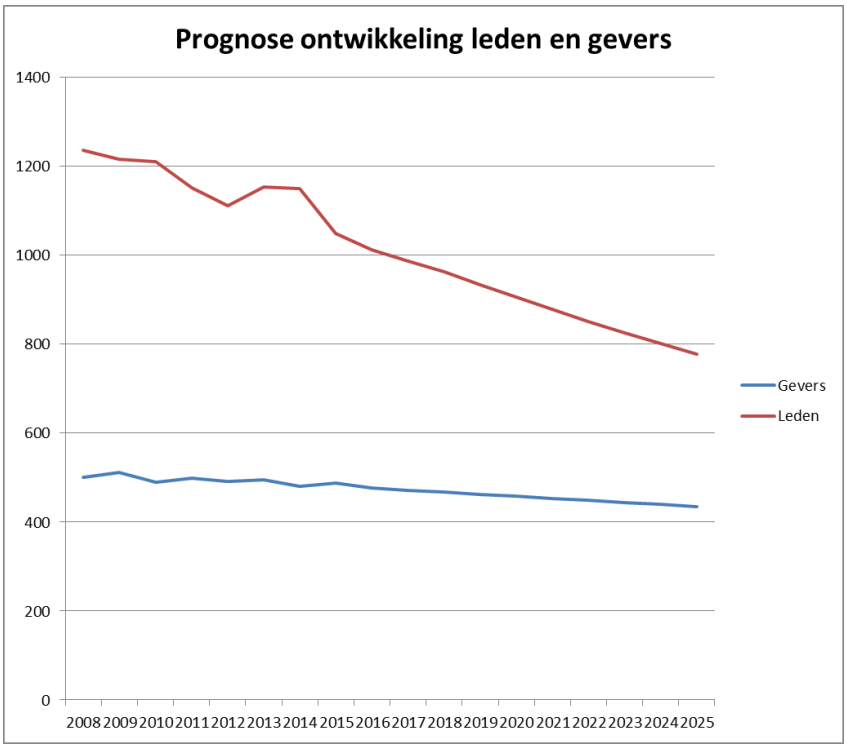

Figuur 4. Prognose ontwikkeling leden en gevers

Naast het ledental is een prognose gemaakt voor het aantal 'gevers', mensen die de Protestantse Gemeente financieel steunen. Niet ieder kerklid doet dat. Met andere woorden: er zijn meer leden dan gevers. De verwachting op basis van historische gegevens is dat het aantal gevers zal teruglopen

[4] De stijging van het ledenaantal rond 2013/2014 heeft te maken met correcties rond de invoering van een nieuw landelijk systeem voor ledenregistratie (LRP)

met ongeveer 1% per jaar. Het ledenaantal daalt procentueel dus sneller dan het aantal gevers. De gemiddelde bijdrage per gever blijft op de middellange termijn redelijk constant. Dat betekent dat de gemiddelde bijdrage per lid – zowel gevers als niet-gevers – de komende jaren hoger wordt.

1.3 De Gemeentemonitor[5]

Naast het uitzoeken van de feitelijke gegevens en het maken van een prognose voor de protestantse gemeente heeft de werkgroep gebruik gemaakt van de Gemeentemonitor. Door middel van een vragenlijst die door een aantal gemeenteleden wordt ingevuld, wordt bepaald welk gemeentemodel typerend is voor een kerkelijke gemeente. De Gemeentemonitor is door drs. Klaas de Jonge en dr. Hans Jonker ontwikkeld op basis van gegevens van verschillende kerkelijke gemeenten.
De uitkomst van de Gemeentemonitor is dat de Protestantse Gemeente in Koudum het best getypeerd kan worden als een *'klassieke gemeente'*:

Klassieke gemeenten kenmerken zich vaak door een niet zo hoog opleidingsniveau van de leden[6], die voor een belangrijk deel werken (of gewerkt hebben) in landbouw en/of visserij en in de streek zijn geboren. Behalve bij zeer orthodoxe gemeenten zijn er weinig jongeren of jonge gezinnen onder de leden. De kerkenraad werkt vrijwel altijd op de klassieke manier, zij het met steun van werkgroepen voor bepaalde taken. Onder leden is er vaak veel animo om bezoekwerk te doen. Het diaconaat is vrij traditioneel, is wat onzichtbaar en meestentijds gericht op de eigen leden. Het kerkbezoek is niet zelden aan de lage kant en ook aan het koffiedrinken wordt niet zoveel deelgenomen. De gemeente werkt er meestal niet bewust aan zich te onderscheiden van andere PKN-gemeenten in de omgeving.

Vanuit de Gemeentemonitor zijn de volgende trefwoorden van toepassing voor de visieontwikkeling van onze gemeente:

Rechtdoen aan de traditie, vieren, leren/gesprek/ontmoeting en eigentijds getuigen

[5] De Gemeentemonitor incl. de ingevulde vragenlijst is ter inzage beschikbaar bij de scriba.
[6] De gemeentelijke gegevens over opleidingsniveau en banen per sector zijn opgenomen in bijlage 3.

2 Het gesprek met de gemeente

2.1 Waarderende Gemeenteopbouw

Het gesprek met de leden over de toekomst van onze gemeente is gevoerd aan de hand van de methode Waarderende Gemeenteopbouw (WG) van Jan Hendriks[7]. De essentie van WG is dat er niet wordt uitgegaan van tekorten en problemen, maar van het waardevolle dat er wél is. Ofwel: we beginnen niet pas kerk te zijn als we de tekorten en problemen hebben opgelost, maar we zijn híer en nú kerk, met de mensen en de mogelijkheden die er op dít moment zijn.
De belangrijkste pijler van WG is 'vertrouwen'. Er zijn twee basishoudingen in het leven: vertrouwen en angst. Alles wat we doen komt voort uit een van deze twee basishoudingen. Zo zijn er ook twee manieren van werken. De ene gaat uit van bezorgd wantrouwen en legt alle nadruk op controle, regels en structuur. De andere manier is gebaseerd op gelovig vertrouwen en uitnodigend samenwerken. Die basishouding werkt door in alle aspecten van het gemeentezijn en bepaalt onder andere de identiteit, de activiteiten, de structuur, de sfeer en de relatie tot de omgeving. Vertrouwen is dus niet iets wat er ook nog even bij komt, maar daar draait het om. Het is de grondtoon die in alles doorklinkt. Vertrouwen in elkaar, vertrouwen in de toekomst en bovenal vertrouwen in God, die de toekomst en de kerk draagt.

2.2 Opzet van de gesprekken met de gemeente

Om de gemeente te horen zijn in eerste instantie alle leden van alle leeftijden uitgenodigd om per wijk een avond (of middag) met elkaar in gesprek te gaan. Ook was er de mogelijkheid om een persoonlijk gesprek te voeren. De opkomst hiervan was boven verwachting. Wel waren de oudere leeftijdsgroepen sterker vertegenwoordigd dan de jongere[8]. Daarom is er hierna nog een uitnodiging gegaan naar de groepen van 19-30 jaar en van 30-45 jaar. Vervolgens zijn de groepen van 11-15 jaar en 16-19 jaar benaderd in samenwerking met de werkgroep Jeugd en is er een bezoek gebracht aan de 18+-groep. Op verzoek van de stuurgroep zijn er ten slotte nog een aantal gesprekken gevoerd met leden die in het verleden actief zijn geweest als ambtsdrager of vrijwilliger maar daarna een minder actieve rol zijn gaan spelen.

2.3 De wijkgesprekken

Op de gespreksavonden is aan de gemeenteleden in groepen van acht tot tien personen gevraagd om via post-its aan te geven wat volgens hen de positieve aspecten in onze gemeente zijn, de dingen waar men blij van wordt of door geïnspireerd raakt. Daarna is geprobeerd om het verlangen dat hieronder ligt, helder te krijgen. En ten slotte werd gevraagd welke belangrijke dingen nog niet gezegd waren in het kader van 'Onze kerk op weg naar 2025'. De uitkomsten zijn verzameld en gerubriceerd[9].
Het eerste dat opvalt is dat meer dan de helft van de opmerkingen gaat over de dienst op zondag. Als het gaat om kerkzijn, wordt heel sterk de nadruk gelegd op de zondag, daar moet het blijkbaar in hoofdzaak gebeuren. Er is een sterk verlangen om geïnspireerd en geraakt te worden en daardoor te

[7] Zie voor een uitgebreide beschrijving van deze methode: Hendriks, J. (2013). *Goede wijn. Waarderende gemeenteopbouw*. Utrecht, Nederland: Uitgeverij Kok.
[8] In bijlage 4 is een overzicht opgenomen van de opkomstpercentages naar leeftijd.
[9] In bijlage 5 is een overzicht opgenomen met de uitkomsten en rubricering van alle post-its.

groeien in geloof en als persoon, zowel door de verkondiging als door de muziek. Dit kan ook op doordeweekse bijeenkomsten gebeuren, maar wordt vooral op zondag gezocht. Naast rust, bezinning, (bekende) muziek en liturgie als basis, is er behoefte aan regelmatige variatie in de diensten, nieuwe vormen, een inspirerende preek met een heldere boodschap en aansluiting bij de actualiteit en het persoonlijke leven. Daarnaast vinden mensen het waardevol om niet alleen van de predikant een boodschap mee te krijgen, maar om ook zo nu en dan van elkaar te horen hoe men het geloof beleeft. Verder wordt genoemd dat men blij is met een uitnodigende, maar wel richtinggevende houding in de verkondiging, in plaats van een dwingende verkondiging.
Het tweede aspect dat erg gewaardeerd wordt, is de onderlinge gemeenschap. Dit wordt door de gemeenteleden ervaren in zeer verschillende contexten. Denk aan pastoraat en omzien naar elkaar in bredere zin, maar ook aan koffiedrinken na de dienst, gespreksavonden en vrijwilligerswerk. De verbondenheid, saamhorigheid, het contact met andere gemeenteleden is kostbaar en een basaal element van gemeentezijn.
Naast deze twee belangrijkste waardevolle elementen in onze gemeente werden er heel diverse zaken aangedragen zoals de zomermarkten, de jeugdkampen uit het verleden, de diverse activiteiten van Vorming en Toerusting, het 'deistich wurd' en de week van gebed.
Uit de gesprekken is naar voren gekomen dat onze gemeente een veelkleurige gemeente is. En dat kan ook bijna niet anders in een dorpsgemeenschap. Er zijn mensen die de bijbel graag van kaft tot kaft voor waar aannemen en er zijn mensen die de verhalen vooral symbolisch lezen. Er zijn mensen die graag uit het Liedboek zingen en anderen die liefst moderne liederen via de beamer horen. In deze diversiteit is het een uitdaging om de eenheid te bewaren door respectvol naar elkaar te luisteren en te ontdekken wat de ander ons te zeggen heeft. Bovenal vraagt het vertrouwen (!) om ieders unieke inbreng de ruimte te geven. Wat ons samenbindt is de Bijbel, onze gemeenschappelijke bron. Als we daarop gericht blijven en daar onze richting door laten bepalen, zullen we elkaar altijd weer in liefde kunnen ontmoeten.

2.4 De leeftijdsgroepen

Als eerste zijn de groepen van 19-30 en 30-45 jaar uitgenodigd. Daaraan is door drie mensen gehoor gegeven in de leeftijd van 36-41 jaar. De uitkomst van dat gesprek sloot in grote lijnen aan bij wat hierboven is beschreven over de wijkgesprekken.
Vervolgens zijn de leeftijdsgroepen van 11-15 en 16-19 jaar uitgenodigd. Hier zijn respectievelijk zeven en twee jongeren op af gekomen. Hoewel dit aantal niet groot is, valt dat procentueel wel mee. In het gesprek met deze groep komt naar voren dat de jeugd graag vrijheid krijgt en actief betrokken wordt om mee te bepalen en te organiseren wat er gebeurt en niet een programma voorgeschoteld krijgt dat door ouderen is bedacht en waarin zij zich kunnen voegen. Daarbij is de onderlinge ontmoeting en het vertalen van de christelijke boodschap naar hun eigen leefwereld belangrijk. Creatieve werkvormen en interactie moet de ruimte krijgen wat hen betreft. Ook de zorg voor de medemens en goede doelen worden genoemd als aandachtspunt.
Als laatste wat betreft de leeftijdscategorieën was Fjoer welkom om aan te schuiven bij de 18+-groep. Deze groep bestaat sinds vijf jaar en is oorspronkelijk ontstaan in onze gemeente. Inmiddels bestaat de groep uit tien mensen uit de Ring Workum van wie twee lid zijn van de Protestantse Gemeente Koudum. Ongeveer eens per maand komt men bij elkaar om samen te eten en over het geloof te spreken. Bij het gesprek waren vijf jongeren aanwezig. Opvallend is de grote openheid en het gemak waarmee de jongeren over hun geloof spreken. Deze jongeren leggen de nadruk op de

inhoud en inspiratie door het geloof waarbij ook voor hen de dienst op zondag een grote rol speelt. Daarbij wordt benadrukt dat het heel belangrijk is dat in de inhoud aansluit bij het dagelijkse leven. Ook van vrolijke en bekende muziek worden ze blij. Eens per maand een bijzondere dienst om de boel wat los te schudden, is erg welkom. Daarnaast mogen ook traditionele diensten en het orgel een plek behouden. Interactie tijdens de dienst of door de week ervaren ze als waardevol, zowel met leeftijdsgenoten als ook met andere generaties. Verder geven zij aan dat ze niet alleen toeschouwer willen zijn in de gemeente, maar graag de ruimte krijgen om als volwaardig onderdeel hun talenten in te zetten.

2.5 De overige gesprekken

Tot slot zijn er gesprekken gevoerd met ongeveer 15 gemeenteleden, waaronder een aantal echtparen, die eerder actief waren als ambtsdrager of vrijwilliger maar in de loop der jaren minder zichtbaar zijn geworden. Aan hen is gevraagd hoe ze op hun actieve periode terugkijken, wat ze daarin als positief en als negatief hebben ervaren en wat zij waardevol vinden voor de toekomst van de kerk. Hoewel de verhalen divers zijn, sluiten ze wel aan bij wat in de wijkgesprekken is gezegd. Een aantal is afgehaakt omdat de relatie met de medevrijwilligers of de predikant 'storing' veroorzaakte. Sommigen hadden het idee dat ze alleen van belang waren vanwege hun activiteiten, terwijl er geen medeleven kwam bij persoonlijke gebeurtenissen. Anderen merkten dat het voor de leiding 'nooit genoeg was' wat ze deden en voelden zich overvraagd. Kortom: het verlangen naar verbinding en waardering speelt hier een grote rol. Een andere reden om af te haken is dat men in de kerk niet meer vindt wat men zoekt. Ook deze mensen verlangen naar inspiratie en een boodschap 'waar je mee verder kunt' op een eigentijdse manier.
Als het gaat om 'afhaken', niet meer naar de kerk gaan, valt op dat mensen beducht en allergisch zijn voor een opgeheven vinger van medegemeenteleden. Tegelijkertijd willen mensen ook graag gezien en gehoord worden en de verbondenheid met de ander ervaren. Het vraagt veel fijngevoeligheid om hier op een goede manier mee om te gaan.

3 De buurgemeentes

De werkgroep Fjoer heeft een kort onderzoek gedaan naar de situatie van de ons omringende protestantse gemeentes. We hebben ons daarbij beperkt tot de omgeving van Workum, It Heidenskip, Hindeloopen, Stavoren, Warns, Molkwerum en Hemelum.

Op dit moment zijn de gemeentes ten noorden van Workum bezig om een manier van samenwerken te vinden. Het blijkt dat de afzonderlijke gemeentes het liefst zelfstandig blijven met iedere zondag een dienst in eigen dorp zolang dat financieel mogelijk is. De fte's zouden dan samengevoegd kunnen worden, zodat er één predikant is voor een combinatie van dorpen. Gaast/Ferwoude en Parrega neigen naar samenwerking met Workum. Op dit moment zijn er nog geen concrete stappen genomen en is er ook geen sprake van vergevorderde plannen.
Workum en It Heidenskip hebben een samenwerkingsverband met 1,5 fte: 1,35 fte voor Workum en 0,15 fte voor It Heidenskip. Inmiddels is in de vacature van 1,0 fte voorzien. Het blijkt lastig om een predikant te krijgen voor een vacature van 0,5 fte. Ook predikantenechtparen die samen 1,5 fte zouden kunnen vervullen stonden niet in de rij.
Stavoren en Hindeloopen hebben samen in 2016 een vacature voor 1,0 fte vervuld. Toen deze gemeentes tegelijk vacant kwamen en allebei aanzienlijk terug zouden moeten in de predikantsformatie, was samenwerken geboden. Dit samenwerkingsproces is pas begonnen toen het noodzakelijk bleek en kwam ook vlot van de grond. De gemeentes hebben hierbij hun zelfstandigheid behouden.
Warns en Molkwerum hebben samen een predikant in dienst voor 0,75 fte. In september 2018 raken de gemeentes vacant. Ook deze gemeentes zijn zelfstandig.
Hemelum valt buiten de 'ring Workum' en komt derhalve niet direct in beeld als het gaat om samenwerking. In het verleden heeft men contact gehad met Harich en Oudega. Op dit moment functioneert de gemeente van Hemelum zelfstandig met een pastoraal werker die voor 0,4 fte aan de gemeente verbonden is tot het najaar van 2018.

Het ligt in de lijn der verwachting dat Koudum na het vertrek van de huidige predikant toestemming krijgt van het CCBB (Classicaal College voor de Behandeling van Beheerszaken) voor een 1.0 fte predikantsplaats. Vooral daarom is het niet voor de hand liggend om op korte termijn te gaan samenwerken met een van de ons omringende kleine gemeentes. Het zou op dit moment juist extra complicerend zijn. Uit de recente geschiedenis van Stavoren en Hindeloopen blijkt daarnaast dat als samenwerken noodzakelijk wordt, het ook heel snel vorm kan krijgen.

Wat betreft de regio adviseert Werkgroep Fjoer om het personeelsbeleid op dit moment niet op voorhand aan te passen aan toekomstige samenwerking met buurgemeentes. Wel is het goed om het contact met de buurgemeentes te onderhouden en de ontwikkelingen goed te volgen, zodat met betrekking tot het beleid in de toekomst daarop adequaat kan worden ingespeeld zodra dat nodig is. Dit zou concreet vorm kunnen krijgen door jaarlijks een gesprek te voeren met vertegenwoordigers van de betreffende gemeentes.

4 Conclusies en aanbevelingen

In dit laatste hoofdstuk trekken we de belangrijkste conclusies uit het voorgaande en geven daarbij een aantal aanbevelingen.

4.1 Bezieling vanuit het geloof

Als belangrijkste kunnen we concluderen dat onze gemeente van jong tot oud de kerk vooral ziet als een plaats waar men aangeraakt en geïnspireerd hoopt te worden door het geloof:

- Draag zorg voor een inspirerende verkondiging die aansluit bij het dagelijkse leven en bij wat mensen van verschillende leeftijden bezighoudt
- Geef ruim gelegenheid om samen bekende liederen te zingen
- Breng regelmatig afwisseling in de diensten door nieuwe vormen
- Besteed zorgvuldig aandacht aan muziek en varieer daarbij in vorm
- Stimuleer het onderlinge geloofsgesprek waarin ruimte is voor ieders inbreng, maar ook richting wordt gewezen op basis van de Bijbel

4.2 Aandacht voor relaties

Als tweede belangrijke conclusie noemen we de onderlinge ontmoeting. Mensen verlangen er naar om gezien te worden en van betekenis te zijn voor elkaar. De verbondenheid als gemeenteleden is voor iedereen een basale behoefte. Ook als mensen zich terugtrekken, blijkt dit vaak voort te komen uit deze behoefte en de angst om hierin (opnieuw) teleurgesteld te worden. Het feit dat we de ander zien en waarderen kan nooit te veel worden benadrukt:

- Zorg voor voldoende momenten waarop gemeenteleden elkaar ongedwongen kunnen ontmoeten
- Draag zorg voor de vrijwilligers door hun inzet te erkennen, hun grenzen te respecteren, door toerusting en ondersteuning en door mee te leven bij persoonlijke gebeurtenissen
- Bewaar de eenheid in deze veelkleurige gemeente door het gesprek rondom de bijbel met respect voor ieders unieke inbreng
- Heb oog voor de balans tussen bemoeizucht en betrokkenheid naar mensen die minder actief zijn (geworden) in de gemeente

4.3 Vertrouwen

Het werken volgens de methode Waarderende Gemeenteopbouw waarin de houding van vertrouwen de grondtoon is, vond weerklank in de gesprekken met de gemeente. Mensen bloeien op als hen vertrouwen en ruimte wordt gegeven en zij vragen daar ook om. De onderstaande aanbevelingen gelden voor alle aspecten en geledingen van gemeentezijn, maar in het bijzonder voor het dagelijks bestuur, de kerkenraad, de predikant en de leiding van de diverse werkgroepen en commissies. Zij bepalen door hun voorbeeld en houding voor een groot deel de sfeer in de gemeente. Deze houding van vertrouwen kan op verschillende manieren tot uitdrukking komen, bijvoorbeeld:

- Stimuleer gemeenteleden om hun talent in te zetten en geef ze daarin zoveel mogelijk ruimte
- Behandel ook de jongere helft van de gemeente bewust als volwaardige gesprekspartners
- Geef de jeugd (< 20 jaar) ruimte om zelf hun programma te bepalen en ondersteun ze daarin
- Laat mensen weten en voelen dat zij belangrijker zijn dan regels en structuren
- Wees gericht op wie er wél is, heb oog voor wat er wél gebeurt en laat los wat er niet (meer) is

4.4 Overige conclusies

Tot nu toe waren de conclusies vooral naar binnen gericht. We hebben naar aanleiding van de Gemeentemonitor in hoofdstuk 1 ook al gezien dat onze gemeente daarop de nadruk legt. Het is niet voor de hand liggend dat dit op korte termijn beduidend zal veranderen. Toch is er, ook vanuit de jongste groepen, aandacht gevraagd voor het verlangen iets te betekenen voor de wereld en het bezig zijn voor goede doelen:

- Bedenk hoe we als kerk voor de wereld van betekenis kunnen zijn en ondersteun initiatieven

En als het gaat om de ons omringende gemeentes is al genoemd dat samenwerking op termijn wellicht niet uitgesloten is. Bij de 18+-groep zien we overigens dat deze regionale verbinding al spontaan ontstaan is:

- Volg de ontwikkelingen in de regio en onderhoud het contact met de omringende gemeentes, bijvoorbeeld door jaarlijks een gesprek te voeren met vertegenwoordigers van de betreffende gemeentes om als het nodig is het beleid hierop aan te passen

4.5 En de jeugd dan?

Tot slot nog even over de jeugd. Want in veel gesprekken is de jeugd expliciet ter sprake gekomen. Met name in de vraag: Hoe kunnen we de jeugd weer in de kerk krijgen? Misschien hebben sommige gemeenteleden gehoopt dat het 'project Fjoer' daarin een verandering teweeg kon brengen.
Zoals we hebben gezien, is de demografische opbouw van de kerk, maar ook van het dorp, niet dusdanig dat verwacht mag worden dat de kerk weer vol jeugd zal stromen. In feite is het zelfs zo dat er al twee generaties vrijwel ontbreken als het gaat om actief en betrokken gemeenteleven.
Eerder hebben we gewezen op de basishouding van vertrouwen. Bij een te nadrukkelijke gerichtheid op de leeftijdsgroepen die niet zo zichtbaar zijn lopen we evenwel het risico dat bezorgdheid voor de toekomst en het leeglopen van de kerk de overhand krijgen. Het doel van de kerk dreigt dan 'overleven' te worden. In het blad *Woord en Dienst* werd zelfs gezegd 'dat de meeste gemeenten meer uitzien naar de komst van jongeren, dan naar de komst van het Koninkrijk Gods'[10]. Je zou echter kunnen stellen dat het doel van de kerk in eerste instantie is om de liefde van God zichtbaar te maken in deze wereld, op alle mogelijke manieren. In het vertrouwen (!) dat het God zelf is die zijn kerk bewaart.
Opvallend is verder dat in onze gemeente met 'jeugd' vaak iedereen beneden ongeveer 40 jaar wordt bedoeld. Eerder zagen we al dat deze groep minimaal gehoor gegeven heeft aan de

[10] Woord en Dienst, januari 2011. Aangehaald in Hendriks, J. (2013) *Goede wijn. Waarderende gemeenteopbouw*. Utrecht, Nederland: Uitgeverij Kok.

uitnodiging om mee te praten in de diverse gesprekken. In de groep van 20 – 35 jaar is er zelfs totaal geen respons gekomen[11]. Wat daarvan de oorzaak is, blijft gissen. Wel durven we te stellen dat geloof niet totaal afwezig is in deze groep. Alle inspanningen van de gemeente om de 'jeugd weer in de kerk te krijgen' blijken echter niet te werken. We hebben ook gezien dat de jeugd die we wél gesproken hebben, niet als bekeringsobject behandeld wil worden maar graag als volwaardig onderdeel serieus genomen wil worden in hun inbreng.
Om deze redenen concluderen wij dat de nadrukkelijke gerichtheid op de jeugd niet vruchtbaar is. Laten we in plaats daarvan onze energie liever besteden aan de vraag hoe wij in Koudum sámen gemeente van Christus kunnen zijn. Hier en nu, in de huidige situatie, op de plaats waar we wonen en met alle mensen, jong en oud, die er (wel) zijn. Dat zorgt bovendien voor ont-moeting *'in een sfeer waar we de ruimte en de tijd nemen om naar elkaar te luisteren, en ons openstellen voor de Geest van God die waait door mensen; en in een ontspannen klimaat waarin we ons niet laten opjagen door wat er moet, maar ons laten inspireren door wat er kan'*[12].

Dat betekent voor het personeelsbeleid dat dit afgestemd wordt op de huidige situatie en niet aan een gewenste situatie:

- Stel een predikant (m/v) aan voor de hele breedte van de gemeente die zo goed mogelijk past bij de conclusies en aanbevelingen van dit onderzoek

4.6 Ter afsluiting

In een tijd waarin de kerk zoekt naar nieuwe wegen is werken op basis van vertrouwen een hoopvolle manier van gemeente-zijn[13]. De problemen die er zijn worden niet ontkend, maar we laten ons daardoor niet uit het veld slaan. De aandacht gaat vooral uit naar het goede dat er is. Het gaat om een andere manier van kijken. Dat is niet ingewikkeld, maar wel ongewoon. Voor we er erg in hebben zijn we het vertrouwen weer kwijt. Daarom willen we nog een keer expliciet benadrukken dat voor deze houding telkens weer bewust gekozen moet worden. In dit rapport staat onder andere verwoord waar we als gemeente goed in zijn. Het is belangrijk om dat verder uit te bouwen zodat het tot bloei kan komen. Laten we samen blijven zoeken naar het waardevolle in onze gemeente, elkaar onze positieve ervaringen blijven vertellen en daarop voortbouwen. In vertrouwen verder.

[11] Dat we wel met een aantal twintigers hebben gesproken, komt omdat we onszelf bij hen hebben uitgenodigd, nadat zij in eerste instantie geen gehoor hadden gegeven aan onze oproepen.
[12] Uit: *Beleidsplan Protestantse Gemeente Koudum Versie 3, bijgesteld op 1 november 2013*
[13] In bijlage 6 is een literatuurlijst opgenomen voor wie meer wil weten over gemeenteopbouw op basis van vertrouwen.

Bijlage 1: Onderzoeksopdracht

PKN-Koudum mei 2017

Omschrijving onderzoeksopdracht visieontwikkeling 2017-2025

Het aangekondigde vertrek per augustus 2018 van onze predikant en het aflopen per ultimo 2017 van het contract met onze jeugdwerker noodzaakt de Kerkenraad om zich te bezinnen op huidige en toekomstige kerkelijke ontwikkelingen in het algemeen en in Koudum in het bijzonder, alvorens over te gaan tot het nemen van besluiten m.b.t. het voorzien in de toekomstige vacatures.

De Kerkenraad heeft op 18 april jl. ingestemd met het doen uitvoeren van een onderzoek ten einde een visie te ontwikkelen voor de komende 5-8 jaar.

Er zal een werkgroep worden samengesteld om deze klus te klaren. Er zijn middelen vrijgemaakt om dit onderzoek professioneel te laten aansturen.

Enkele thema's die tijdens het onderzoek aan de orde dienen te komen (zonder andere onderwerpen overigens te willen uitsluiten):

* In kaart brengen van de huidige situatie van de PKN-Koudum. In feite het DNA van de gemeente zichtbaar maken. Eventueel gebruik maken van 'de Gemeentemonitor' als hulpmiddel.

* Prognosticeren hoe de gemeente zich zal ontwikkelen qua (betalende) leden

* Inventariseren welke wensen en verwachtingen er leven bij onze leden ten aanzien van de toekomstige rol van onze kerkelijke gemeenschap in hun leven. Geadviseerd wordt om deze persoonlijke opvattingen d.m.v. gesprekken te verzamelen , eventueel dit onderzoek te ondersteunen met schriftelijke enquêtes. Het is van belang om ook in kaart te brengen hoe ex-leden (waaronder voormalige kerkenraadsleden) de kerkelijke toekomst zien.

* Hoe staan de ons omringende 'kleine' PKN-gemeentes er voor. Wat is hun toekomstbeeld. Is het denkbaar dat we op korte termijn gaan samenwerken met één of enkele 'kleine' gemeentes en ons personeelsbeleid daarop nu al gaan baseren ?

Planning: - Aanvang onderzoek direct na de zomervakantie 2017

* Eindrapportage voor de zomervakantie 2018

Rapportage: - 1 x per kwartaal aan de voltallige kerkenraad

* Dagelijkse contacten met de stuurgroep bestaande uit JF/HK/YK/HvdM

De eindrapportage dient aanbevelingen te bevatten m.b.t. aanpassen van het Beleidsplan, de Plaatselijke Regelingen = Werkwijze PKN Koudum en de Profielschets Predikant PKN Koudum.

Bijlage 2: Ontwikkeling ledenaantal en bijdragen

Jaar	*doopleden*	*belijdende leden*	*Totaal*
2010	603	613	1216
2011	561	590	1151
2012	534	578	1112
2013	578	576	1154
2014	561	589	1150
2015	505	544	1049
2016	494	518	1012
2017	473	501	974
2018	481	487	968
2019	467	472	939
2020	453	458	911
2021	439	444	883
2022	426	431	857
2023	413	418	831
2024	401	406	806
2025	389	393	782

Jaar:	*Gevers*	*Leden*	*Perc. gevers*	*per gever*	*per lid*	*Totale bijdrage*
	0					
2008	500	1236	40,5	227,26	91,93	113630,00
2009	511	1216	42,0	228,88	96,18	116957,68
2010	489	1211	40,4	236,42	95,47	115609,38
2011	498	1151	43,3	241,31	104,41	120172,38
2012	491	1112	44,2	243,66	107,59	119637,06
2013	496	1154	43,0	231,66	99,57	114903,36
2014	480	1150	41,7	228,26	95,27	109564,80
2015	488	1049	46,5	230,09	107,04	112283,92
2016	477	1012	47,1	237,87	112,12	113463,99
2017	472	987	47,8	235,00	112,38	110920,00
2018	467	962	48,5	235,00	114,08	109745,00
2019	462	933	49,5	235,00	116,43	108647,55
2020	458	905	50,6	235,00	118,83	107561,07
2021	453	878	51,6	235,00	121,28	106485,46
2022	449	852	52,7	235,00	123,78	105420,61
2023	444	826	53,8	235,00	126,34	104366,40
2024	440	801	54,9	235,00	128,94	103322,74
2025	435	777	56,0	235,00	131,60	102289,51

Bijlage 3: Gemeentelijke gegevens opleidingsniveau en sectoren

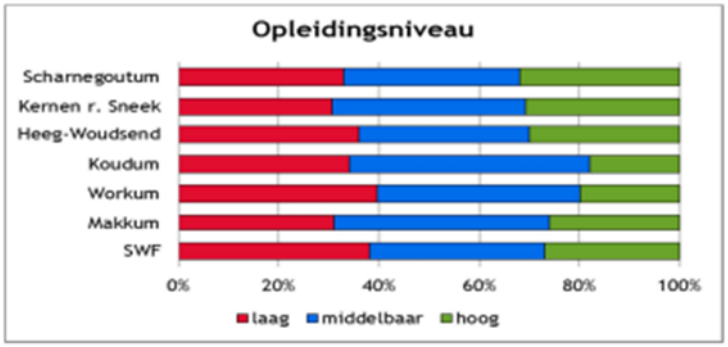

Bron: https://www.gemeentesudwestfryslan.nl/inwoners/sociale-indexen-en gezondheidsfotos_46121/item/sociale-indexen_72076.html

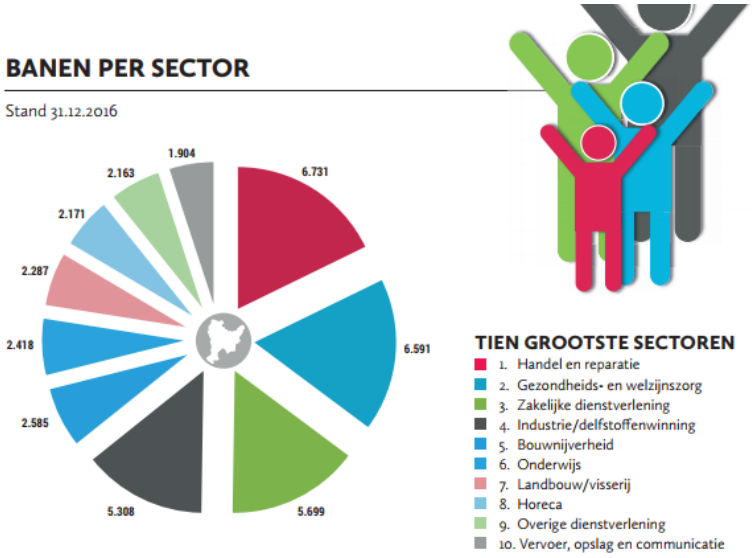

Bron: Arbeidsmonitor 2017: www.gemeentesudwestfryslan.nl

Bijlage 4: De opkomst van de Fjoergesprekken

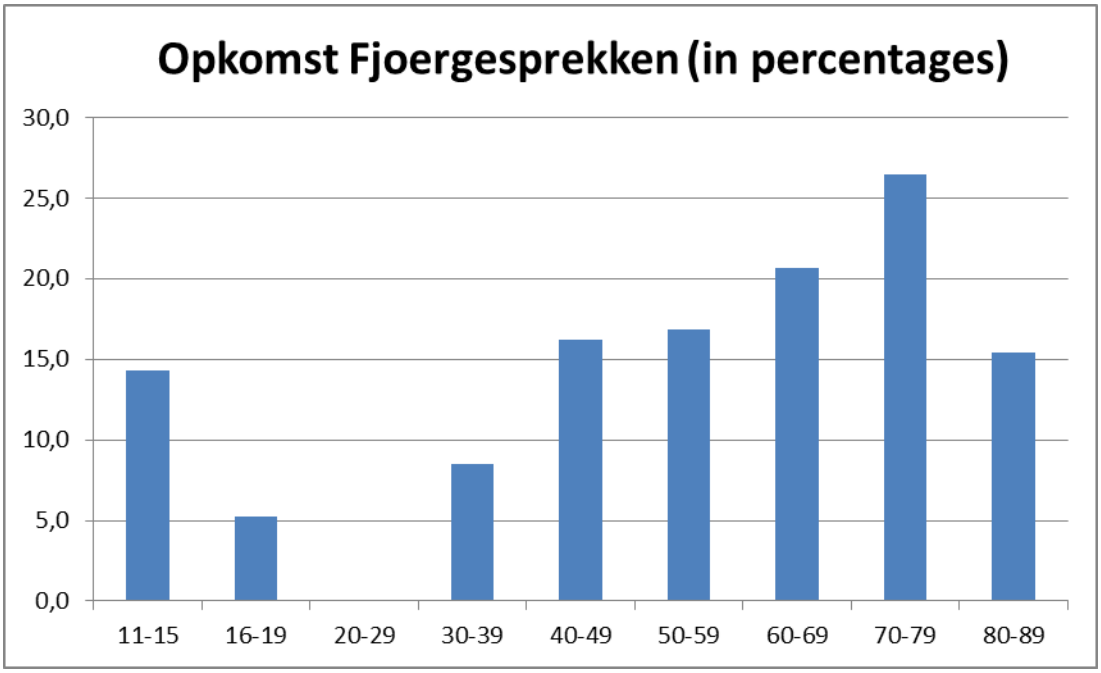

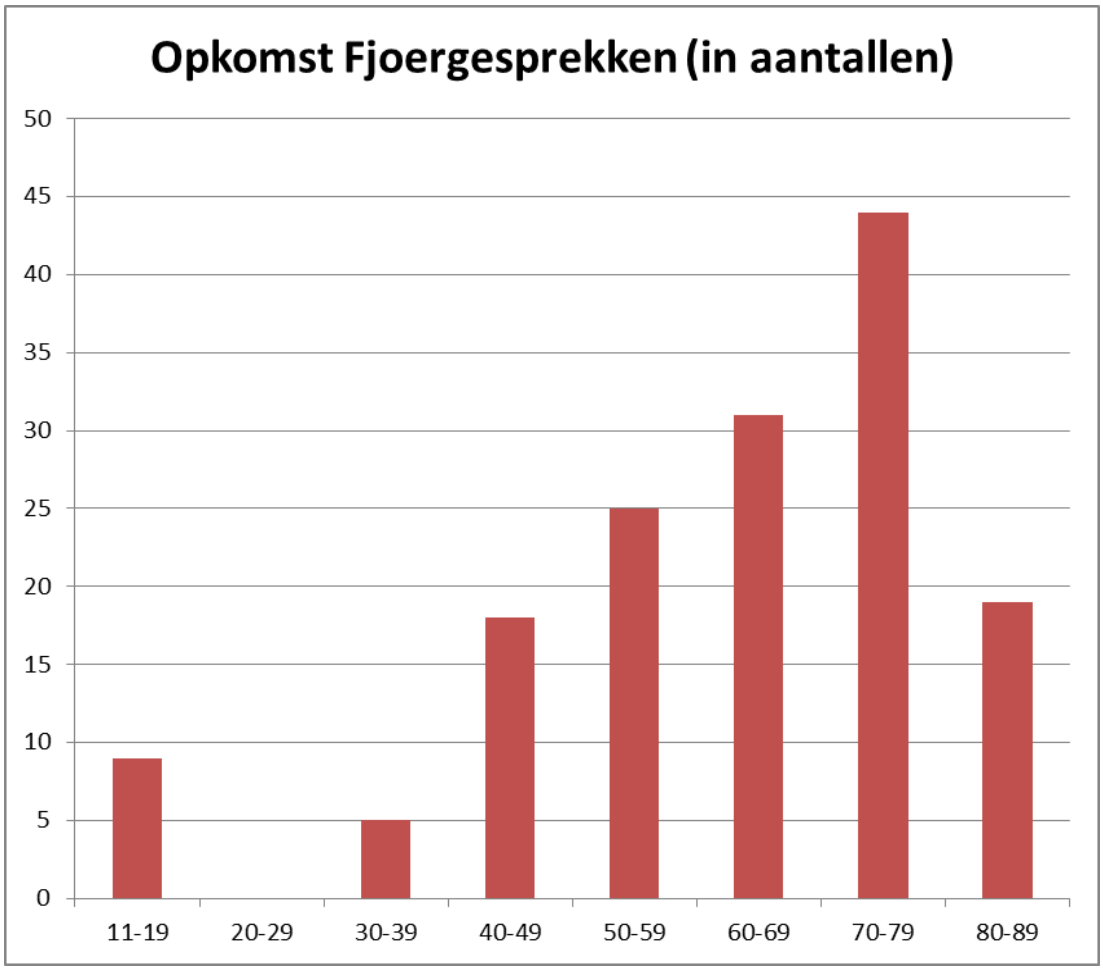

Bijlage 5: Rubricering van de uitkomsten van de gesprekken

Deze indeling is gebaseerd op de 'zeven kenmerken van een gezonde gemeente' uit het *Handboek gezonde gemeente* van Rick Warren (zie bijlage 5).

1. Zij is bezield door geloof

Erediensten, motivatie, omgang met de bijbel, vorming en toerusting

Bijzondere diensten		
Jongeren/jeugddienst	19	
Generatiedienst	15	
Doopdienst	15	
Schoolgezinsdienst	12	
Taizédienst	7	
Dienst voor en met kinderen erbij betrokken sketches, muziek	6	
Avondmaal	5	
In reguliere dienst aandacht voor overledenen, gedenksteen, troost	5	
Trouwdienst	4	
Kinderen in de dienst	4	
kinderkerk	4	
Kindernevendienst met uitleg dominee voor de preek	4	
Laatste zondag kerkelijk jaar, gedenken overledenen	3	
De mogelijkheid een kaarsje aan te steken voor in de kerk	3	
Belijdenisdienst	3	
Kerstviering in de kerk	3	
Friese diensten	2	
"Gewone" dienst	2	
Dienst met vooraf gezamenlijk ontbijt	3	
Thema-avonden/filmavonden	3	
Inspirerende lezingen	3	
Iepen Snein	2	
Thema-avonden met een spreker	2	
Kerstwandeling kinderkerk	2	
Startzondag met opdrachten en spelvormen	2	
Interactie tijdens kerkdiensten/debatdienst	2	
Inspirerende actuele preek	2	
Galamahiemdiensten	2	
Gezamenlijk kinderkerstfeest in dorpshuis	2	
kerstdienst met andere geloofsgemeenschappen in Sporthal	2	
Tijd voor God	1	
gezamenlijk kerstfeest in kerk	1	
Kerkendag	1	
Paasdienst (intocht met paasstokken) incl. voorbereiding	1	
Gastspreker in de dienst	1	
Totaal		148
Muziek tijdens de diensten		
Zingen in de kerk/samenzang	17	
Bekende liederen	11	
Muziek	11	
Mooie orgelmuziek	9	
Zangkoor	6	
Mooie fleurige liederen	5	
Nieuwe liedboek	5	
Mooie, vrolijke, bekende muziek/liederen	3	
Oefenmiddagen om nieuwe liederen van het liedboek te zingen	3	
Luiden van de klok (oproep kerkgang en tijdens Onze Vader)	3	
Bands of muziekkorps	1	
Korps	1	
Friese liederen	1	

Solisten	1	
Totaal		77

Erediensten		
Mooie, inspirerende preek	15	
Volle kerk	8	
Voorbede	7	
Kinderen in/bij de dienst betrekken	6	
Rust en bezinning	5	
Rituelen	4	
Actuele preek	4	
Boodschap overbrengen vanuit de geest	3	
Stil gebed	3	
Liturgische momenten	2	
Dienst met uitstraling en beleving	2	
Taizéviering	1	
Jeugddiensten	1	
Losse diensten in gebouw of kerk	1	
Interactie in de dienst	1	
Ruimte voor de preek	1	
Totaal		64

2. Zij richt de blik naar buiten

Verbonden met dorp, gerechtigheid en vrede, geloof en dagelijks leven, liefdevolle dienstbaarheid

Vriendelijke betrokken dominee, die ook de niet kerkelijken bezoekt	8	
Organiseren zomermarkten	6	
Sociale pastor	6	
Samenwerkende kerken in Koudum (gebedsweek en kerstviering)	4	
Iepen Hichte	2	
Praktische hulp bieden aan anderen, ook buiten eigen gemeente	1	
Samen in actie voor een speciaal doel	1	
Mogelijkheid kinderen iets van God te laten zien	1	
Bazar vrouwenvereniging	1	
Geloofsgemeenschappen die steeds meer samenwerken	1	
Totaal		31

3. Zij vraagt zich af: wat wil God hier en nu van ons

Roeping, visie, prioriteiten, offers

4. Zij gaat voor verandering en groei

Taken anders oppakken, risico's durven nemen, ingaan op uitdagingen, positiever verandering waarderen (hoe klein ook)

Blij met beamer, zingen vanaf de beamer en de info hierop	9	
Veel mensen op Fjoeravonden	6	
Meditatie op donderdagavond	2	
Deistich wurd	2	
Beeldmateriaal/visualiseren als ondersteuning van gesproken woord	1	
Zelf mee voorbereiden van de dienst	1	
Algemeen: variatie in diensten (zie ook 1)		21
Totaal		

5. Zij functioneert als een echte gemeenschap

Aandacht voor relaties, leiderschap, talenten

Voldoening uit vrijwilligerswerk	34	

Aandacht en belangstelling voor elkaar (ook kaartjes en telefoontjes)	31	
Koffiedrinken (voor of) na de dienst	21	
Samen zijn/saamhorigheid/contacten	17	
Pastoraal werk; gesprekken	6	
Gemeentegroeigroep	4	
Uitje met de kerk	4	
Kookavond	4	
Jeugdwerk	3	
Jeugdkampen	3	
Mooie gesprekken tijdens ambtsperiode	3	
30+groep	2	
Zorg en aandacht voor ouderen die niet meer naar de kerk kunnen	2	
Startweekend jeugdclubs	1	
Meisjesclub	1	
Meedoen in de kerkenraad	1	
Zelf muziek maken	1	
Zelf een kerkdienst organiseren	1	
18+groep (inhoud en saamhorigheid	1	
Napraten over de dienst	1	
Gemeenteavond met onderling gesprek over een thema	1	
Bijeenkomsten van vorming en toerusting	1	
Clubstriid	1	
Ontmoeting leeftijdgenoten	1	
18+groepen (Ervaringen met je leeftijdsgenoten over geloof)	1	
Totaal		146

6. Zij schept ruimte voor iedereen

Gastvrijheid, kinderen en jongeren, zoekers, diversiteit (verschillen als kracht)

Gemeenschap voelt vertrouwd	18	
Warme open gemeente; ook welkom voor mensen van buiten gemeente	9	
Momenten creëren waardoor ik ergens over na ging denken	1	
Plek voor belangrijke momenten in het leven	1	
Plek om onbelemmerd over het geloof te spreken	1	
Met jeugd praten over geloof	1	
Totaal		31

7. Zij beperkt zich tot een paar taken en doet die goed (keuzes maken)

Basistaken op orde, aandacht voor levensmomenten, waarderen wat er is en tevreden zijn met wat niet gedaan wordt

Diversen/overig:

Geen voorzingen van de dominee	8
Mooi kerkgebouw	5
De Hichte	4
We maken ons zorgen over de jongeren, omdat wij ons afvragen of de vorm van de dienst de jongeren nog aanspreekt	2
Ondersteuning bieden bij enkelen in een bestuursperiode	1
Op de beamer een foto van de overledene die herdacht wordt in de dienst	1
De dominee moet niet van de preekstoel af bij het gebed en de zegen	1
De predikant is heel belangrijk	1
De nieuwe predikant moet goed contact maken met de gemeente, zowel in de preken als de sociale omgang	1
De zondagse kerkdiensten moeten blijven, liefst ’s ochtends	2
Moet de kerkdienst een half uur later beginnen i.v.m. de jeugd?	1
Hoe kunnen we de middengroepen 30-40-50 jarigen belangstellend en meelevend bereiken en houden?	1
Behoorlijke mate van onderlinge tolerantie: pluriformiteit kan dus!	1
In stand houden van het Christelijk geloof	1

Meer school-gezinsdiensten	3	
Iedereen naar voren plaatsnemen tijdens de dienst (niet achterin blijven hangen)	1	
Voor de beroepingscommissie: meer roulatie van predikanten en vooral kijken naar een vrouwelijke predikant	1	
Onderdak na de dood (?)	1	
Ondergrond bij de politiek	1	
Briefjes inleveren voor aanvang dienst om voor iemand te laten bidden	1	
Doorgaan zoals nu: zoals het vroeger was is gelukkig verleden tijd	1	
Lossere diensten	1	
Ds. Beekman	1	
Totaal		41
Totaal van de ingeleverde post-its		559

Bijlage 6: Boeken over gemeenteopbouw op basis van vertrouwen

Bakker, B. (2000). *Samen op trektocht. Over de rol die ambtsdragers spelen bij veranderingsprocessen in de gemeente.* Gorinchem, Nederland: Uitgeverij Ekklesia

Borgman, E. (2015). *Waar blijft de kerk. Gedachten over opbouw in tijden van afbraak*. Baarn, Nederland: Uitgeverij Adveniat Geloofseducatie B.V.

Hendriks, J. (2008). *Verlangen en vertrouwen. Het hart van gemeenteopbouw*. Kampen, Nederland: Uitgeverij Kok

Hendriks, J. (2010). *Kerkvernieuwing een uitdaging! Op weg gaan met visie en vertrouwen*. Heeswijk, Nederland: Uitgeverij Abdij van Berne

Hendriks, J. (2013). *Goede wijn. Waarderende gemeenteopbouw*. Utrecht, Nederland: Uitgeverij Kok

Richardson, R.W. (2002). *Werken aan een gezonde gemeente. Bijdragen aan het 'gezin' dat gemeente heet.* Gorinchem, Nederland: Uitgeverij Ekklesia

Warren, R. (2008). *Handboek gezonde gemeente. Kerkvernieuwing in de praktijk.* Gorinchem, Nederland: Uitgeverij Ekklesia